

Yc
1606

Q. D. B. V.
CONSVL
ET
SENATVS
CIVITATIS
CAMENTIENSIS

Leetoribus Vitam & Felicitatem!

XXXV

G. D. R. V.

CONSUL

ET

SENATUS

CIVITATIS

CAMERACENSIS

Institutiones Veteris & Novae

Annus nunc effluxit, ex quo hujatis urbis Campanæ, quam Magnæ nomine insignitam scimus, damna perpeffa feliciter, quod est Dei gratia, refarsimus; Sub auspiciū enim præterlapsi anni MDCCXXIX. cum die XVII. Jan. hora VI. vespertina, more consueto, tribus vicibus, admonitrix illa ad preces, pro Pace conservanda, & aliis malis avertendis, bonisque conferendis, ad Deum fundendas, pulsaretur, in quo fato acciderat, ut fissione quadam ab extremitate ima ferme ad superiorem usque facta, inutilis profuse evaderet ad operam, quæ per tria, & quod excurrit, secula, in rebus ad cultum divinum pertinentibus, aliisque magni fuit, ulterius præstandam. Cumque ipsis feriis Michaëli Archangelo multis jam retro seculis sacris, Solennia dedicationis celebrare, quibus Campanam illam usui communi Ecclesiastico, pariter ac Politico, Auspice Deo, sermone sacro ad religionis cultum & ædificationem composito, a Plurimum Reverendo Viro, Dno M. GODDOFREDO FELLERO Past. Prim. Meritissimo, de Campanarum Vsu Ecclesiastico Politico & Mystico, erudite admodum habito, initiare contingerit, quod summum Numen ex quorumvis Bonorum votis felix, faustum fortunatumque esse jusfit; jam temporis placet, pristinam illius campanæ faciem atque memoriam, ipso Natali instante refricare, refricatamque conservare. Constat autem trecentis ac triginta abhinc annis fufam, quod dicunt, vel conflam esse, quibus vero Curatoribus, latet; siquidem altum hac de re in Civitatis nostræ albo silentium: interim tamen tam certum, quam quod certissimum, illam anno Millesimo quadringentesimo factam esse, quod quondam incisa verba omni teste exceptione majori comprobant atque confirmant; id enim luculenter patuit ex inscriptione sub brachiis vel ansis, quas vocant, pro seculi illius more, rudi admodum caractere expressa, quæ huius tenoris fuit: Rex gloriæ, veni cum Pace † cum Pace † Anno millesimo quadringentesimo. f. (facta, vel fusa) Inficias quidem non imus, posterius f quibusdam aliam notam videri

& aliud quiddam suggerere atque notare, ut vel numerum, vel aliud quid indicet. Sed cum æra, vel annorum numerus singulis literis expressus fuerit, nec scripturæ compendium in vocabulis; Anno millesimo quadringentesimo factum, merito dubitandum, an hæc ipsa nota numerum indicare debuerit; præterea accuratior contemplatio atque collatio illius cum illorum temporum elementorum figura, ante in medium prolata demonstrant.

Cæterum modo dictis sub verbis Septentrionem versus tres literæ, quæ quantum quidem elementa conjicere sinebant, C. I. B. erant, & artificis nomen significare videbantur; in altera parte ad Meridiem vergente, ora inferior imaginem Servatoris Christi cruci affixi gerebat, cujus sub dextra Mariæ, sub sinistra, Iohannis simulacrum conspiciebatur. Hæc si quis absque superstitionis errore iusta animi lance ultro citoque pensitat, facile intelliget, & Majores ante repurgatam per D. Lutherum Religionem præcipue ad id respexisse, ut hæc ipsa Campana cunctos excitaret, qui summum Numen implorarent; ut Rex Gloriæ Iesus Christus totius Mundi Servator in singulos veniat cum pace; quamvis maxime dolendum, nugas superstitiosas futesque simul immixtas. Sic ad abusus Campanarum Baptisimum, vimque, quam huius de causa crepant, plane singularem & magicam, non injuste recenseas. Vid. Hildebrandi Ritual. Baptismi Veteris p. 52. 53. conf. Hoffmann; in Lexic. univers. adde Carol. du Fresne in Glossar. p. 710. & Durand. in Rational. L. 1. cap. 4. alios. Nefandum illum abusum, vel inscriptio ingentis illius Campanæ Erfordiensis, cui Nomen Susanna, exponit, quæ sic fluit:

Laudo Patronos, cano gloriosa
Fulgur arcens & Dæmonas malignos
Sacra templis, a populo sonanda
Carmine pulso.

Hinc nec vulgus erubescit ingeminare tritum:

**Die große Susanna
Treibt die Teuffel von danna.**

Sic Hofpinianus L. 4. de Orig. Templ. C. 10. p. 114. memoriæ prodidit in oppidulo Stæckbori juxta lacum Bodamicum in campana hæc inveniri: colo verum Deum: plebem voco & congreo Clerum: festa decoro: defunctos ploro: pestem dæmonesque fugo. In pago Loëstern prope Academiam Gießensem inscriptio infusa est.

Est mea vox Bam, Bam, potens repellere Satan.

De his & aliis inscriptionibus consulas Chladni Inventarium Templor. Reposit. 4. Repert. 1. p. 586.

Vidi

Vidi ego Numburgi quondam in Regione Toringa
Campanam, de se titulo qua talia magno
Iactabat: Dicor Maria (in Baptismate Nomen
Scilicet inditum erat) confringo tonitrua pulsu,
Pello nociva, fugoque eadem Cacodæmonas omnes.

ita Thomas Neageorgius, alias Kirchmaier Regn. Papist. L. 4.
Simili ferme ratione magnæ campanæ Annabergensi inscrip-
tum fertur:

Pelle mala, & morbos, contortaue fulmina Pelle.
teste Godofr. Ehrhard. Fefekero von Wunder in der Natur
P. 25.

Hæc & alia plura satis superque de abusu testantur. Nos me-
liora edocti: Divini quippe Spiritus Benignitas, Megalandri
illius Lutheri ministerio, verbi divini, divinarumque rerum au-
thoritate & usu in pristinum restituto splendorem, huius quoque
legitimum Vsum, ut aliis, sic & Majoribus nostris largitus est
Deus, quo illum in Filio Vnigenito suo Iesu Christo, Rege Glo-
riæ operosius colentes omnigenam Pacis temporalis, Spiritu-
alis & æternæ felicitatem, certitudinem & spem consequerentur.
Id ipsum nos huius campanæ nostræ cum inscriptio, tum so-
nus diligenter admoneret, ut præsertim ad illius pulsum omnis
cætus Deum Pacis precibus supplex adiret, qui Pacem largiretur
atque concederet. Hac occasione multi esse possemus in disqui-
rendo, quoad liceret: Preces Campanarias, quas dicunt, funde-
re; sed cum jam alii ampla hac in re spatia fecerint, etiam his
superfedemus. Vid. Calvori Ritual, Ecclesiast. P. 2, sect. 2. c. 4. p. 217. sequ.
conf. P. 1. L. 2. f. 2. c. 57. §. 6. p. 618. Thom. Garzon. Piazza Universal. p. 658.
sequ. & Chladni Inventar. Templ. Reposit. 3. Repert. 1. p. 478. Hoc uni-
cum adduxisse nobis erit satis: etiam nostræ campanæ pulsum
omnium corda & linguas ad preces excitasse, ut vulgo Beth-
Glocke dici cæperit, quod nomen antiquis jam inde temporibus
& ab origine illi commune fuisse, ex supra allata inscriptione
colligere, quid obstet, non videmus. Ex hac quoque formula,
illum pulsum campanæ istius, qui ad preces parat excitetque,
vocari: Pacem-Schlagen, ortum traxit.

Interim tamen diversis temporibus diversa sunt constituta &
pia & salubria, quorsum referri potest illud, cum Anno 1680.
dilectum Camentium nostrum gravi pestilentia & dira lue con-
fiscaretur, ut brevi temporis intervallo mille & quadringenti
hominum absumpti sint. Ea tempestatis calamitate ternus ma-
gnæ campanæ pulsus Matutinus hora VI. Meridianus, hora XII.
& Vespertinus hora VI. quotidie repetendus, in edictum adde-
batur, quo universi, adunatis suspiriis precibusque, ut detestabi-
le malum depelleret, Deum implorare incitarentur. Huic ac-
cedebat Anno 1706, quo non solum Camentia nostræ, sed uni-

versæ quoque Patriæ tragicum periculum & exitium Regis Suecorum Caroli XII. cum copiis adventus minitabatur; hinc ex instituto & præcepto MAGISTRATVS antequam verbi divini Minister e fugestu descenderet, universus Ecclesiæ cætus in templo, quin & universa urbs domesticis negotiis immorans in ædibus flexis genibus ad magnæ campanæ pulsum semper orabat atque etiamdum orati:

1. Herr höre mein Wort ꝛc.

2. Vater Unser ꝛc.

3. Herr Gott Vater im Himmel, erbarme dich über uns ꝛc.

Nec Deus nostras aliorumque preces irritas esse sivit, sed nos clementer audiens, cui Laus, Honor, & Gloria, liberavit, ulteriusque liberabit. De his aliisque consulas Beati Iohannis KITTELII. Memoriale Pyrologico-Pœnitentiale vel Brand-Gedächtniß der Stadt Camens de Anno 1707. p. 61. sequ. conf. ej. Camensische Denckmable MSt. & Tir. Dni Consulis GEORGII KVHNELII Analecta Cament. MSt. cujus operam, quam Patriæ in digerendis colligendisque Camentianis Annalibus & Chronicis navavit & navat, vestigia HABERKORNIANA, HILLMANNIANA, KITTELIANA, aliorumque cum Dno M. LESSINGIO Archi-Diac. laudabiliter prementis, Camentiae magni æstimandam judicamus. Capitulatim autem verum Magnæ Campanæ nostræ usum, tam quod Ecclesiam, quam quod Politiam spectat, supra laudatus Dn. M. FELLERVS 1729. in oratione sacra Dom. 3. p. Epiph. cum Campana esset rupta, hoc modo deduxit: *Unsere große Glocke war eine Rechte Zierde unserer Stadt, und gab die Zusammen-Stimmung mit denen andern einen recht angenehmen Klang, sie war unsere Andacht-Buß- und Beth-Glocke, unsere Ehren-Fest u. Freuden-Glocke, unsere Trauer-Grabe- und Feuer-Glocke, unsere Raths-Wahl- und Jahr-Markt-Glocke ꝛc.* At enim vero Vtui nobis fuit, non amplius est; contigit enim, ut Anno 1562. quo fulmine turris percussa, malleusque, pulsando tintinnabulum horas indicans, fusus & liquefactus est, pari ratione tacta & in altera parte oræ læsa videatur Campana nostra, ut taceam, quanto fulminis propinqui motu, aliis quoque temporibus imprimis Anno 1726. Feriis Iohannis Baptistæ concussa fuerit. Donec tandem, anno & die supra memorato, quo calidam aëris temperiem, quæ præter temporis anni naturam & constitutionem, huc dum duraverat, post nebulam densam frigus intensius sequebatur, primum fulminis tactu dispositione ad fissuram facta, denique vel frigoris acerrimi vehementia, vel vehementissimo pulsus motu, penitus rupta inutilis fieret. Ferruminatione quidem redintegrationem tentavimus, ast successu minus optato, proinde nobis curæ cordi-

diquè fuit, quæ iterum fundendo nova confectur; id quod Deo moderante Vinholdus Dresdæ haud infeliciter præstitit.

Omnia autem novæ Campanæ habitus talis est: Quatuor brachia vel ansæ, quarum singulæ effigie capitis speciem humani præ se ferente ornata, Campanam sic dicta aure affigunt jugo, sub brachii encarpus, vel florum frondiumque pictus veluti balteus ambiens conspiciendus, quem inter hæc verba circum legenda; BONORVM VIAM CVRAT DOMINVS. P. I. 6. inferiorem oram quoque encarpa, ornamenti gratia, cingunt. A fronte versus occidentem vergente, oculis exponit Tetragrammaton illud JEHOVAH caractere Hebræo excusum, quod duo Cherubim gestant, postea hæc sequuntur.

QVAM VSIBVS SACRIS ANNO MCCCC ANTIQVA DICABAT PIETAS, QVAM FVLGINE IN ORA OLIM TACTAM RELIQA INTACTAM SERVABAT DEVS: QVAM DENIQVE ANNO MDCCXXIX D. 17. JAN. FISSURA INOPINATA AB ORA AD SVMMVM FERERE VSQVE EXORTA PLANE INVILEM REDDIDERAT: HANC QVANTA QVALISQVE EST, MAGNAM CAMPANAM HOC EODEM ANNO M. SEPT. MICHAELIS WEINHOLDI DRESD. ARTE IN SVMMI DEI GLORIÆ CELEBRANDÆ ET DEVOTIONIS EXCITANDÆ FINEM REIFICIENDAM CVRAVIT AMPLISSIMVS SENATVS CIVITATIS CAMENITÆ.

A tergo in orientem solem spectante iterum angelorum duo Tetragrammaton vel essentiale Dei Nomen JEHOVAH inclusum, manu tenent, his simul additis:

Magistratum tum gerebant.

DNN. IOH. KAVLFVSS CONSVL REG.

IOH. FRIED. HOEFNER PROCONS.

THEOPH. LESSING EX-CONS.

GEORG. KVHNEL PRÆTOR.

CHRIST. GOTTLOB LESSING NOT. REIP.

IOH. FLORIAN SCHVBERT.

IOH. DAVID ABICHT.

TOB. NÖSKE.

CHRIST. EHRENF. DONAT.

IOH. GEORG. FOERSTEL.

IOH. IACOB WAGNER.

} SCABINI

} SENATORES

Ministerium Verbi Ornabant.

DNN. M. GODOFR. FELLER PAST. PRIM.

M. IOH. GODOFR. LESSING. ARCHIDIAC.

IOH. GEORG. SCHMIEDER DIAC.

IOH. GEORG. NEVMANN, CATECH.

Scholæ Præceptorum Nomina quidem locum invenire non potuerunt, fuerunt autem sequentes:

M. CHRISTOPHORVS HARTMANNVS, Sch. Rect. Emerit. nunc in Dno, Beatus, M. Gottlob LINDNERVS, Ruhland. Luf. ConRect. nunc Rector.

4/ 1606 7/ X 330 4921
M. IOHANNES Friedrich GREGORIVS, Rect. Substit. nunc ConRect.
IOHANNES HENR. GOESSELIVS, Ottend. Mifn. Cant. & Musicorum Dir. Col. III.
IOHANNES CHRISTOPHORVS SELTENREICH, Cament. Baccal. & Colleg. IV.
AVGVSTVS MARTINI, Cygn. Mifn. Auditor & Colleg. V.

Ad Latas prope Campanam, quam a nocte appellant, Meridiem versus, Servator cruci affixus hoc lemmate repræsentatur: CHRISTVS VIA, VERITAS, VITA, SALVS. Ad septentrionem iuxta mediam Campanam, Angelus per cælum volans, manibus gerens: EVANGELIVM ÆTERNVM. super illo autem: MartinVS LVtherVS TheoLogiz D. SerVVm CHRiſtI.

Habes hic Campanæ magnæ præfæ & præsentis faciem, quam superiori anno restituumus. Iam opus est, ut hoc ipso anno iacturam rei Scholasticæ, quam fecimus, resarciamus. Neque enim Vos fugere potest, CIVES, quinquagenarium Scholæ nostræ Præceptorem & Rectorem, Virum non minus de Schola nostra Meritissimum, quam de Senectute sua Venerandum, Dnum. M. CHRISTOPHORVM HARTMANNVM ad cælestia emporia grassantem subsellia scholastica reliquisse. Qua propter nobis incumbit, namque Reipublicæ permultum refert, Successorem constituere. Cumque Vir Præclarissimus Doctissimusque Dnus M. GOTTLÖB LINDNERVS. Non solum Rudolstadtii per plurimorum annorum cursum & Iuventutis Generosissimi Dni Ernesti de Gunderod Præfecti Provincialis Ephorus, & Scholæ Provincialis SubConR. atque Alumnorum Inspector fuerit; sed etiam per XL pene annos Spartam ConRectoris Lycei nostri cum laude sustinuerit, Patres Curia Conscripti, Deo Curante, uno animo confenserunt, ipsum, faxit Deus feliciter! in Beati Hartmanni locum surrogare. Hujus vero Munis Vir Præclare Doctus Dn. M. IOHANNES FRIEDERICVS GREGORIVS CAM. quem quondam Illustrissimæ prolis Dallwizianæ fidelem Morum Studiorumque Moderatorem; hæctenus vero per quatuor fere annos in pulvere Scholastico desudantem, qualem speravimus; pium & industrium Rect. Substit. experti sumus, summi Numinis Divini aspirante gratia præficiatur. Sic utrique & complevimus & fecimus spem melioris fortunæ, quo catenatos labores alacriores suscipiant. Hoc ipso autem non Campanam, ut superiori anno constare studemus æneam, sed certissimi confidimus, fore, ut Pietatis, Scientiæ, Sapientiæ, Doctrinæ, Prudentiæ, Artis, Dexteritatis, fidelitatis & industriæ metallis in unum conflatis, omni ære prennior Campana, præstantiori prorsus laudis & gloriæ Nobis & Vobis sono futura sit. Hac spe nititur Curia, Ecclesia, Schola, cuncta Civitas.

Inaugurandi igitur sunt more Majorum recepto, quod Deus bene verat! huic solennitati crastinus dies dicatur est, quo Tit. Dnus. IOHANNES FRIEDERICVS HOEFNERVS Peritus Reipubl. Juris Consultus, Prudens Patriæ Consul & Scholarcha Gravis Viros Doctissimos Dn. M. GOTTLÖB LINDNERVM. NOVVM RECTOREM & Dn. M. IOHANNEM FRIEDERICVM GREGORIVM, CONRECTOREM jussu & auspicio SENATVS oratione publice renunciaturus Cathedram ascendit illosque auctoritate publica muniet. Novus autem Rector cum ConRectore officiorum labores omni Pietatis & observantiæ tessera, Deo Duce & Comite auspiciabuntur. Confluite itaque Cives, Bonarumque literarum Fautores & Amici hora IX. in Auditorium inferius frequentes, ac præsentia vestra Actum hunc solenniorum reddite, Divinam Clementiam implorando, ut Curia, ut Ecclesiæ, ut Scholæ, ut Patronis, Fautoribus, & Amicis Scholarum, ut toti denique Civitati supremus Patronus & Evergeta Deus permaneat.

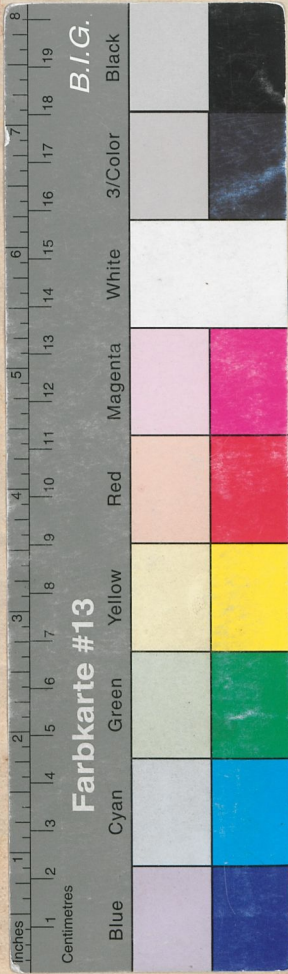
P. P. III. Id. Sept. A. R. S. clo 16 ccxxx.

C A M E N T I Æ

Stanno Iohannis, Gottlobii Höhlfelderi.

Yc
1606

D. B. V.
 NSVL
 ET
 ATVS
 VITATIS
 ENTIENSIS

ous Vitam & Felicitatem!
 XXXV

